

Motion till riksdagen 2023/24:2677

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

En socialförsäkring med människan i centrum

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriskommission mot barnfattigdom och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inflationssäkra barnbidraget och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inflationssäkra underhållsstödet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om indexering av bostadsbidraget för barnfamiljer och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa karensavdraget i sjukförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om steglösa nivåer i sjukförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stopp för att neka sjukpenning retroaktivt och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna rehabilitering genom förändrad rehabiliteringstrappa och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vidgad rätt till aktivitets- och sjukersättning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja nivån i sjuk- och aktivitetsersättningen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att läkares sjukskrivning ska gälla i högre grad och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett sammanhållet trygghetssystem som omfattar alla och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en sjukförsäkring för alla, även kulturarbetare, studenter, egenföretagare och gigarbetare och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer flexibel vilande ersättning för personer med sjuk- och aktivitetsersättning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter till ideellt arbete och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter för totalförsvarspliktiga som uppbär ersättning att arbeta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att en myndighet får ansvar för att utbilda specialistläkare till företagshälsovården i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbhetspremien i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa preventionersättning och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Människor måste kunna känna sig säkra på att få stöd från sjukförsäkringen den dag de behöver. Försäkringskassans roll behöver förändras och ge mer stöd än vad myndigheten gör i dag, även om klara förbättringar har skett på senare tid.

Miljöpartiet vill på sikt se en helt annan försäkring där systemen för ersättning vid sjukdom och arbetslöshet slås samman och handhas av en och samma myndighet. Detta för att kunna ge mycket mer individanpassat stöd med ett system som inte är fixerat vid att utreda arbetsförmåga på fyrkantigt vis.

Som steg på vägen vill vi att de hårda tidsgränserna omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Samuel Engblom som lett utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) har lagt ett flertal förslag som remitterats och kan läggas snarast och därmed förbättra dagens sjukförsäkring. Miljöpartiet hade gärna gått längre, men vi ser detta som steg som borde gå snabbt och enkelt att enas om över partigränserna.

Vi är förvånade över att regeringen inte nämner utredningen alls då i alla fall delar av den nya regeringen under förra mandatperioden hävdade att förslagen skulle tas omhand. Den nya skatteflyfta som regeringspartierna skapat mellan sjuka och arbetande och som knappast kan ses som något annat än straffskatt, även kallad funkisskatt, måste snarast tas bort. Det har stor betydelse ekonomiskt för de som är i behov av sjuk- eller aktivitetsersättning för att de på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan försörja sig genom arbete.

Det är också angeläget att framöver se till att sjukförsäkringen anpassas bättre till kulturarbetare, studenter och företagare, men också till behovsanställda, alltså de som jobbar inom den så kallade gigekonomin.

Vi anser att det är högst oroande att regeringen i budgeten aviserar att man kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, till exempel genom arbete. Utredningen ska även ges i uppdrag ”att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat i stället för på grundval av bosättning”. Det här är oerhört oroande för många människor, inte minst personer med funktionsnedsättning. Det signalerar en människosyn och bristande tilltro till människor som vi har svårt att förstå och acceptera.

Starka skyddsnät är en förutsättning för att alla kan vara trygga och ingen lämnas utanför. Jämställdhetsperspektivet och barns rätt till båda sina föräldrar och andra vuxna måste fokuseras starkare.

I Miljöpartiets Sverige ska inte ett enda barn växa upp i fattigdom. Tyvärr är vi långt därifrån i dag och det är alltid barn som kommer i kläm när socialförsäkringssystemet snävas in. Det som regeringen aviserar oroar i hög grad.

Vi föreslår istället en höjning av bostadsbidraget, vilket är ett träffsäkert stöd till familjer som har det tufft. Bidrag behöver automatiskt inflationssäkras och vi vill att en kriskommission ska tillsättas för att ta fram effektiva förslag mot barnfattigdom.

Vi är djupt oroad över Tidöavtalet och vad det kommer att innebära för familjer och barn i Sverige. I stället för att utreda hur barnfamiljer ska bli fattigare och göra så att misstron ökar måste socialförsäkringen stärkas. Socialförsäkringens utformning utgör vårt gemensamma skyddsnät och förebygger problem både för enskilda och på samhällsnivå. Det ska inte rustas ner och stöd ska ges till de som behöver.

Motverka barnfattigdom

Kriskommission mot barnfattigdom

Barnfattigdom är ett av de största samhällsproblemen i Sverige. Miljöpartiet anser att en kriskommission behöver tillsättas som ska ta fram förslag för att bekämpa barnfattigdom. Kommissionen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och behandla både trygghetssystemen och kompensatoriska åtgärder direkt riktade till barnen. Vi vill att barn ska få utrymme att vara delaktiga i processen och att barns åsikter ska beaktas i framtagandet av åtgärder.

Inflationssäkra barnbidraget

Barnbidraget är ett viktigt bidrag som kommer alla familjer i Sverige till del. Miljöpartiet anser att barnbidraget behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationssäkras. Särskilt i dagens tuffa ekonomiska läge ser vi konsekvenserna hos barnfamiljer av att kostnaderna ökar medan barnbidraget står stilla. Regeringen bör därför snarast påbörja ett arbete för att se till att barnbidraget indexeras så att det inflationssäkras.

Inflationssäkra underhållsstödet

Miljöpartiet anser att underhållsstödet behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationssäkras och skrivs upp i takt med inflationen, och konstruktionen behöver bli permanent. Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur detta ska ske.

Höjt bostadsbidrag för barnfamiljer

Regeringen höjde bostadsbidraget för barnfamiljer tillfälligt under pandemin. Miljöpartiet välkomnar att regeringen anser att den höjda nivån behöver fortsätta att gälla även efter det. Vi anser också att det ordinarie bostadsbidraget behöver ligga på en högre nivå än i dag samt att det behöver inflationssäkras. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag om en permanent indexering för uppräknings av bostadsbidraget som är inflationssäker.

Sjukdom och funktionsnedsättning ska inte vara lika med fattigdom

Slopa karensavdraget i sjukförsäkringen

Karensdagen i sjukförsäkringen är visserligen numera omvandlad till ett så kallat karensavdrag på 20 procent när du är sjuk. Men faktum kvarstår att det finns en stor orättvisa eftersom en del personer kan jobba hemifrån när de är småkrassliga medan andra kanske inte har råd att stanna hemma när de är sjuka trots att de borde och går till jobbet ändå. Med risk för att bli sämre och smitta andra. Miljöpartiet vill göra som i många andra länder, bland annat alla andra länder i Norden, och slopa hela idén med karensen. Under tiden med coronaviruset stoppade regeringen karensavdraget tillfälligt; det vill vi se permanent. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen

Det är angeläget att skapa större flexibilitet och individanpassning i sjukförsäkringen. Miljöpartiet anser att det behöver bli möjligt att bli sjukskriven och återgå till arbete i den utsträckning som behövs, inte som i dag bara i fasta steg om 25, 50 och 75 procent. Det är inte minst viktigt för bra rehabilitering. I SOU 2021:69 föreslås att rehabiliteringsersättning över 25 % ska kunna ges steglöst. Det bör införas. Men minst lika viktigt är också att införa fullt ut steglösa nivåer för sjukpenningen. I dagsläget är det den nedre nivån som gäller, vilket betyder att en person som bedöms ha en arbetsförmåga mellan 26 och 49 procent bara får ersättning motsvarande 25 %. I realiteten kan ett visst antal timmar per dag i minskad arbetstid eller per vecka vara det som krävs. Då måste systemet kunna vara anpassat till den verkligheten. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt

Vi anser inte att det är rimligt att en person som blivit sjukskriven av en läkare senare när Försäkringskassan gör sin bedömning kan få avslag retroaktivt för samma period. Vi anser inte heller att en person som fått ett positivt beslut ska kunna riskera att retroaktivt få sin ersättning indragen, i de fall där Försäkringskassan väljer att överklaga ett positivt beslut från en förvaltningsdomstol. Vi vill därför att en regel införs om att en person inte ska kunna få avslag på sjukpenning retroaktivt. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering

Under tiden med covid blev det uppenbart att den så kallade rehabiliteringskedjan slog hårt när människor kunde bli utförsäkrade när deras arbetsförmåga prövas mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden efter 180 dagar trots att de inte hade hunnit få eller gå klart rehabilitering som hade blivit fördröjd. Regeringen ändrade då reglerna och nuvarande regering föreslår nu också att förändringarna förlängs. Det är i sig bra. Vi anser dock att det behöver gälla som en allmän regel. Det kan inte vara godtagbart att försenad vård, rehabilitering eller andra insatser som är utom den enskildes kontroll gör att möjligheten att återgå till sitt arbete efter sjukskrivning försvinner. Det här har remissinstanserna LO, TCO och LO-TCO Rättsskydd lyft i sitt remissvar. De menar att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. Vi instämmer och regeringen bör återkomma med en sådan regeländring.

Värna rehabiliteringsmöjligheter

Miljöpartiet anser att de hårda tidsgränserna i sjukförsäkringen behöver omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Det vill säga den rehabiliteringstrappa som den dåtida Alliansen införde behöver ändras i grunden. I avvaktan på att det är möjligt att få en majoritet för det förslaget i riksdagen är det angeläget att åtminstone säkerställa att en person som får rehabilitering vid tidsgränsen 180 dagar måste ha möjlighet att fullfölja den innan prövning av arbetsförmåga i förhållande till arbetsmarknaden i övrigt ska göras. Rehabiliteringsinsatser ska aldrig avbrytas till följd av att olika tidsgränser uppnåtts, utan måste utgå från individens behov. Därför vill vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna rehabilitering genom förändrad rehabiliteringstrappa och tillkännager detta för regeringen.

Inför förslag för vidgad rätt till aktivitets- och sjukersättningen

Ett förslag i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) är att både aktivitets- och sjukersättningen ska bedömas mot samma nya arbetsbegrepp som numer gäller för sjukpenningen efter 180 dagars sjukskrivning. Det betyder att prövningen ska göras mot ”en angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat

lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade”. Det var en förändring som gjordes av förra regeringen där Miljöpartiet ingick. Miljöpartiet vill se ett mer helhetligt system som innefattar ersättning vid både sjukdom och arbete, men anser ändå att förändringen som gjordes var till det bättre utifrån dagens system. Utredningen har även i övrigt föreslagit vissa förbättringar som gör möjligheten att få sjuk- respektive aktivitetsersättning mindre snäv. Vi anser att det är angeläget att regeringen återkommer med förslag till förbättringar för vidgad rätt till såväl aktivitets- som sjukersättning.

Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen

Att den förra regeringen tillsatt en utredning om hur sjuk- och aktivitetsersättningen kan räknas upp mer ändamålsenligt välkomnar vi starkt. Det är en förändring som vi vill se. Utredningen ska vara klar 1 dec 2023. Miljöpartiet medverkade medan vi var i regering till en mycket kraftfull höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det var hög tid att en förändring skedde. De som är så pass sjuka eller har så stora funktionsnedsättningar att de inte kan arbeta har haft det mycket tufft ekonomiskt. Vi anser dock att det fortfarande behöver göras en justering uppåt. Därför vill vi att riksdagen uppmanar regeringen att gå vidare med förslag om höjda ersättningsnivåer.

Ökad trygghet vid sjukskrivning och mer tillit till läkarna

Människor som är sjukskrivna vittnar om hur stressen och oron för att bli av med sin sjukpenning förvärrar en redan svår vardag. Speciellt för den stora gruppen som är sjukskrivna på grund av stressrelaterade sjukdomar är det lätt att förstå hur detta försämrar möjligheten att bli frisk. Vi i Miljöpartiet anser att sjukskrivning utfärdad av läkare eller annan behörig vårdpersonal i högre grad ska få gälla. Försäkringskassan borde inte behöva granska alla sjukskrivningar redan från dag 15. Tillsammans med förslaget om att ta bort möjligheten att neka sjukpenning retroaktivt skulle detta öka den ekonomiska tryggheten och förutsebarheten för personer som är sjukskrivna. Därför vill vi att regeringen arbetar fram ett sådant förslag.

Ett system med människan i centrum – inte byråkratin

Ett system utan stolar att ramla emellan

Det är dags för en reformering av Försäkringskassan. Miljöpartiet vill se utrymme för mer empati och sunt förnuft i trygghetssystemen så att ingen faller mellan stolarna. Vi vill stärka människors grundtrygghet genom att bygga ihop sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen samt försörjningsstödet. Människor ska inte bollas mellan myndigheter när de behöver samhällets stöd. Därför vill Miljöpartiet på sikt reformera dagens trygghetssystem genom att slå samman a-kassan, sjukförsäkringen och försörjningsstödet till en gemensam trygghetsförsäkring, så kallad arbetslivstrygghet, som sköts av en och samma myndighet. Vi anser att vinsterna är stora, det skulle minska risken att människor bollas mellan olika myndigheter, mindre administration, mer samverkan och möjlighet för den enskilde att få mer individanpassat stöd.

I Miljöpartiets vision ska försäkringssystemet hänga ihop så att varje människa har möjlighet att få en försörjning. Människor ska inte kunna ramla mellan stolarna hos olika myndigheter om myndigheterna sinsemellan gör olika bedömningar om individens arbetsförmåga. Människor som blivit utförsäkrade ska kunna återförsäkras om de fortfarande är för sjuka för att arbeta. Därför föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett sammanhållet trygghetssystem som omfattar alla och tillkännager detta för regeringen.

Kulturarbetare, egenföretagare och gigarbetare ska också ha trygghet

Det är också angeläget att framöver se till att sjukförsäkringen anpassas bättre till kulturarbetare, studenter och företagare, men också till behovsanställda, alltså de som jobbar inom den så kallade gigekonomin. Under Miljöpartiets tid i regering tillsatte vi den utredning som nu presenterat förslaget ”Ett trygghetssystem för alla – Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst”, SOU 2023:30. Förslaget innebär att SGI som huvudregel ska beräknas på historiska inkomster för både anställda och företagare. Detta skulle göra att nämnda grupper kan få en SGI som motsvarar vad de faktiskt betalat in till försäkringssystemen. Om det är mer fördelaktigt ska fortsätta en möjlighet finnas att få sin SGI beräknad på förväntade inkomster. Förslaget innebär även att ett antal konstnärstipendier ska bli sjukpenninggrundande. Idag innebär stipendierna tvärtom i värsta fall att konstnärerna får ersättning från staten som samtidigt kan leda till att de förlorar sin SGI. Även om det finns detaljer i förslagen som bör diskuteras vidare och som kan utvecklas tycker vi i Miljöpartiet att det är mycket angeläget att regeringen går vidare med utredningens förslag om ett trygghetssystem för alla och presenterar en proposition för riksdagen.

Inför en mer flexibel vilande ersättning för personer med sjuk- och aktivitetsersättning

Personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning måste enklare kunna pröva både att arbeta och att studera utan att riskera att förlora sin ersättning. I utredningen (SOU 2021:69) finns förslag om att införa en mer flexibel vilande ersättning vid arbete för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Det beräknas göra att 2 000 fler med aktivitetsersättning och 2 000 fler med sjukersättning kommer i arbete. Det leder till beräknad besparing i sjukersättningen och aktivitetsersättningen samtidigt som det skulle förbättra människors livskvalitet enormt. Miljöpartiet tycker att dessa föreslagna förbättringar bör införas. Därutöver vill vi framöver även gå vidare och se över möjligheten att studera med bibehållen sjuk- eller aktivitetsersättning. Därför föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer flexibel vilande ersättning för personer med sjuk- och aktivitetsersättning och tillkännager detta för regeringen.

Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning

I utredningen SOU 2021:69 som nämnts ovan finns förslag om att den som har sjuk- eller aktivitetsersättning måste ha möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning och gränsen som man säkert ska ha rätt till föreslås vara 10 tim/v. Miljöpartiet anser att frågan är mycket viktig. Att ha sjukersättning för ett visst sjukdomstillstånd som innebär nedsatt arbetsförmåga får inte innebära att den enskilde inte ska kunna göra något alls av rädsla att ens ersättning blir ifrågasatt. Att delta i samhällslivet efter förmåga, kunna engagera sig i den grad man orkar eller på andra sätt delta i samhällslivet är viktigt för alla människor. Funktionsrättsrörelsen ifrågasätter gränsen om 10 timmar/vecka. Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag där remissinstansernas synpunkter har vägts in.

Möjlighet att arbeta för totalförsvarspliktiga

Under utbildning till officer och andra utbildningar inom totalförsvaret finns särskilda regler för bland annat bostadsbidrag och dag ersättning. Bland annat kan ersättning ges för bostad som studenten haft innan man påbörjade sin utbildning. Den som tar emot sådant bidrag får emellertid inte möjlighet att ha inkomster från arbete med mer än 2 000 kronor per månad, samtidigt som ersättningen i övrigt är låg. Det vore önskvärt att se över och modernisera regelverket så att fler studerande inom totalförsvaret skulle kunna få mer likvärdiga förutsättningar för att extrajobba och sommarjobba som andra studenter, genom ett högre fribelopp. Detta skulle vara av betydelse för Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera även äldre personer som har etablerat familj.

Förebyggande av sjukdom i fokus

Utbilda läkare som är speciiserade i arbetsmedicin

Företagshälsorna har en central roll i att förebygga att människor blir sjuka på grund av sitt jobb och att rehabilitera människor så att de kan försörja sig genom arbete. Kompetensförsörjningen till företagshälsan är en enorm utmaning. Ansvaret för utbildningen av specialistläkare i arbetsmedicin är idag oklart. Resultatet är att det knappt utbildas några. Enligt branschföreningen Sveriges Företagshälsor är 900 av 1 100 läkare inom företagshälsan över 65 år. Vi anser att regeringen skyndsamt bör ge en lämplig myndighet ett tydligt uppdrag att ansvara för utbildningarna inom kunskapsområdet inklusive den finansiering som behövs.

Reformera snabbhetspremien för bättre hälsa

Vid socialförsäkringsutskottets forskarseminarium redogjorde tre forskare för hälsoeffekter av föräldraförsäkringen. Generellt sett är det tydligt att en generös föräldraförsäkring både i tid och ekonomiskt har en positiv effekt på föräldrars hälsa. Både mammors och pappors hälsa påverkas positivt av att vara föräldraledig.

En oavsiktlig negativ hälsoeffekt har emellertid den snabbhetspremie som i dag finns i försäkringen och som innebär en förmånligare försäkring ekonomiskt för den som föder barn i tät följd. Snabbhetspremien har lett till att kvinnor föder barn i tätare följd. Att föda barn tätt innebär negativa hälsoeffekter både för mamman och för barnet. Bland annat ökar andelen missfall och för tidiga födselar.

Det ska naturligtvis alltid vara en kvinnas eget beslut om och när hon önskar försöka bli gravid och föda barn. Det är dock uppenbart att staten, genom utformningen av snabbhetspremien, har påverkat kvinnors val på ett sätt som har oavsedda negativa hälsoeffekter. Därför behöver systemet förändras.

Inför preventionersättning

Ett av förslagen i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) av Samuel Engblom är att införa så kallad preventionsersättning. Tanken är att ersätta det som i dag kallas förebyggande sjukpenning och som används i mycket låg grad. I stället är förslaget en ny förmån som kallas preventionsersättning. Begreppet är tydligare och denna ersättning ska omfatta fler typer av insatser än dagens förmån. Syftet är att fler ska kunna få förebyggande insatser för att förhindra sjukskrivning. Vi ser det här som väldigt viktigt, det innebär ett bättre helhetstänkande och kan förebygga sjukdom. Vi ser att detta på sikt kommer kunna leda till besparing för minskad sjukpenning när personer med rätt åtgärder kan undvika att bli sjuka. Därför vill vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa preventionsersättning och tillkännager detta för regeringen.

Annika Hirvonen (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Amanda Lind (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Linus Lakso (MP)